

Bağımsızlık Sonrası Dönemde Rus-Gürcü İlişkileri ve Kırılma Noktaları

Reha YILMAZ¹

Özet

Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla başlayan süreçte Kafkaslarda Batı ile Rusya arasında büyük bir nüfuz mücadelesi başlamıştır. 11 Eylül olaylarının oluşturduğu havanın yardımıyla Çeçenistan problemini kolaylıkla halleden Rusya, Ermenistan'ı, Karabağ problemi gibi özel nedenlerin de etkisiyle kendine bağlamayı başarmıştır. Ancak, tarihi tecrübelerinin etkisiyle, Azerbaycan ve Gürcistan hızla Rus nüfuzundan uzaklaşarak Batı ile entegrasyonu tercih etmiştir. Özellikle Gürcistan, demokrasi, insan hakları ve iyi idarecilik, hukuk devleti konularında AB ile, NATO programları aracılığıyla ABD ile, ordunun modernizasyonu çerçevesinde de ABD ile yakın işbirliğine girmiştir. Bu ise Gürcistan'ı ister istemez Rusya ile karşı karşıya getirmiştir. Rusya ile ilişkilerini Azerbaycan kadar iyi yönetemeyen Gürcistan, Rusya ile Batı'nın nüfuz savaşlarının açık alanı olmuştur. Özellikle Putin'in iktidara gelmesiyle başlayan süreçte Gürcistan'ın Rus kontrolüne alınması amacıyla sosyal, ekonomik, askeri ve diplomatik birçok baskı unsuru kullanılmıştır. Bu baskılar içerisinde ayrılıkçı bölgelerin desteklenmesi en etkin unsur olmuştur. Ancak, bu baskılar Gürcistan'ın Batıyla entegrasyonunu hızlandırmış ve Gürcistan NATO üyeliğine resmen başvurmuştur. Bu sonuç, son dönemde hep geri adım atmak zorunda kalan Rusya'yı rahatsız etmiştir. Özellikle, Kosova'nın Sırbistan'ın kopartılarak bağımsızlığının tanınması, ayrılıkçı bölgeler sorununu Rusya için iyi bir hesaplaşma argümanı haline getirmiştir.

Anahtar kelimeler: *Gürcistan, Rusya, uluslararası çatışmalar, Abhazya, Güney Osetya.*

¹ Yrd. Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi, ryilmaz@karatekin.edu.tr

Russo-Georgian Relations on Period of After Soviet Union and Breaking Points

Abstract

After the process begun by the collapse of the Soviet Union a major power struggle between the West and Russia has begun in the Caucasus. Russia easily handled the problem of Chechnya with the help of the atmosphere that came into being by the events of September 11 and under the influence of special reasons, such as Nagorno-Karabakh problem Russia has managed to connect Armenia to itself. However, with the impact of the negative experiences of the history, Azerbaijan and Georgia quickly moving away from Russian influence has chosen integration with the West. Within the framework of close relation programs with the EU, in the matter of democracy, human rights, good governance and good management, the countries began to modernize their military structure with the U.S through the NATO programs and unavoidably they encountered with Russia. Georgia was unable to manage its relations with Russia as Azerbaijan did; therefore it became an open area of influence of the war between West and Russia. Especially in the process began with Putin's coming to power, in order to get Georgia under Russian control social, economic, military, diplomatic and some other pressure elements were applied. Despite all these pressures Russia could not get what her owns and even it has accelerated the integration of Georgia with the West and Georgia has applied to NATO membership. This result disturbed Russia that recently always forced to step back.

Keywords: *Georgia, Russia, international conflicts, Abhazia, South Ossetia.*

Giriş

Sovyetler Birliği döneminde Güney Kafkasya’da tedricen sağlanan barış ortamı, Sovyetler Birliği sonrasında yerini şiddetli siyasi, etnik ve askeri çatışmaya bırakmıştır. Etnik gurupları imparatorluk çatısı altında tutmaya çalışan Sovyet rejimi, komünist gücü ve Rus imparatorluk dönemine ait ekonomik ve politik unsurları kullanmıştır. Sovyet hükümetlerince halkların kontrol altında tutulması için büyük bir başarı ile uygulanan bu siyaset, Sovyetlerin ani yıkılışıyla birlikte tüm Avrasya coğrafyasında çözümlü oldukça zor ayrılıkçı etnik çatışmaların doğmasına sebep olmuştur.

Bu makalede, Kafkasya’da kazanımlarını yitirmek istemeyen Rusya ile, Rusya’nın emperyalist emellerinden kurtularak Batı ile bütünleşmek isteyen Gürcistan’ın siyasi mücadelesinin tartışılması amaçlanmaktadır. Gürcistan ile Rusya’nın siyasi ve diplomatik ilişkileri özellikle Sovyet sonrası dönemde kötüleşmiştir. Son döneme damgasını vuran, Güney Osetya’dan başlayarak tüm Gürcistan’a yayılan “Beş Gün Savaşı” bu problemin ulaştığı son noktayı açık olarak göstermektedir.

Bu makalede ayrıca, Batılı devletlerin, özellikle ABD’nin desteğiyle gerçekleştirilen “Gül Devrimi” sonucunda iktidar değişikliği yaşayan Gürcistan’da Rusya’ya karşı oluşan muhalefet, Rusya’nın buna karşı ortaya koyduğu tepkiler ele alınacaktır. Zira Gürcistan’daki Rusya’ya karşı tepkiler ilişkilerin kötüleşmesinin ana kaynağını oluşturmaktadır. Rusya’nın bu tepkilere karşı ayrılıkçı bölgelerin vasiliğine yönelmesi her iki ülkeyi savaşın eşiğine getirmiştir. Güney Osetya Savaşı ise, iki ülke arasındaki ilişkileri sürdürülebilirlik noktasından uzaklaştırmıştır.

Aynı zamanda bu çalışmada, Çarlık ve Sovyet Dönemi’nde normal olan ilişkilerin sıcak çatışmaya dönüşmesinin temelinde hangi sebeplerin bulunduğu sorgulanacaktır. Ayrıca, bölgedeki çatışmada rol alan taraflar, bölgedeki faaliyetleri ve Rus-Gürcü ilişkilerine etkisi de ele alınacaktır. Zira yerel bir problem olarak gözüксе de gerek Dağlık Karabağ, gerekse Abhazya ve Güney Osetya sorunlarının doğuşunda ve bugüne kadar süregelmesinde uluslararası güçlerin önemli tesirleri olmuştur. Zira bölgede süregelen imtiyaz ve nüfuz savaşları bölge halklarının problemlerini çözmeye kendi başlarına kalmalarına imkan vermemektedir. Dış güçlerin desteğini aldığı düşünün taraflar, kalıcı çözüm noktasında uzlaşmaz bir tavır sergilemektedir.

1. Rus Dış Politikası ve Güney Kafkasya

Rusya, Sovyetler Birliği'nden sonra, Avrasya'nın geniş coğrafyasında farklı stratejiler izleyebilen bir devlet olarak uluslararası politikada yerini almıştır. Yeni dönemde Rus dış politikası genel olarak iki istikamette gelişmiştir. Bunlardan birincisi “Atlantikçi”, diğeri ise “Avrasyacı” siyasettir. Atlantikçiler Rusya'nın geleceğinin Batı ile birlikte hareket etmekte olduğunu ileri sürerken, Avrasyacılar ise Rus çıkarlarının Avrasya'da etkin bir siyaset yürütmekle sağlanabileceğini savunmuşlardır.²

Rusya Federasyonu'nun kurulmasıyla birlikte iktidara gelen Atlantikçiler, ülkenin uluslararası kurumlara entegrasyonu da dahil, Batı ile ilişkilerini geliştirerek ekonomik kalkınmaya hız vermiştir. Yine bu dönemde, Rusya'yı demokrasi ve insan haklarına saygılı bir devlet haline dönüştürmek için değişim politikaları uygulanmaya başlamıştır. Bu çerçevede, öncelikle sosyalist ekonominin pazar ekonomisine dönüştürülmesi için çalışmalar başlatılmış, bu dönemde ülke iç sorunlara yöneldiğinden doğal olarak dış politikaya gereken önemi verememiştir.³ Bu politikanın doğal sonucu olarak, eski Sovyet cumhuriyetlerine yönelik dış politika, Rusya'nın öncelikleri arasında yer almamıştır.

Batı'nın küçük ortağı olmayı kabul etmeyen siyasi elitin yoğun muhalefeti, hükümetin ülkeyi ekonomik krizden çıkaramaması, aşırı milliyetçi hareketlerin hem Rusya, hem de eski Sovyet cumhuriyetlerinde artmasının olumsuz sonuçlarının ayrılıkçı ve etnik problemleri tetiklemesi sonucunda Atlantikçiler iktidarda fazla kalamamış, 1992'de iktidarı Avrasyacılar bırakmak zorunda kalmışlardır.⁴ Bu çerçevede, 1993 yılında “Yakın Çevre Stratejisi (YÇS)” kabul edilmiş ve uygulamaya konulmuştur. Bu strateji temelinde, 14 eski Sovyet cumhuriyetini tekrar imparatorluk bünyesine almayı hedeflemektedir. Bu nedenle, eski Sovyet cumhuriyetleri Rus dış politikasının önceliği haline gelmiştir. Rus dış politikası ve YÇS hedefleri 23 Nisan 1993 tarihinde yayınlanan Dış Politika Doktrini ile Kasım 1993'te kabul edilen Savunma Doktrini'nde belirtilmiştir.⁵ Söz konusu

² İhsan Çomak, “Rusya, Putin ve Avrasyacılık”, *Rusya Stratejik Araştırmaları-1*, (Ed. İhsan Çomak), TASAM, İstanbul, 2006, s. 95-99.

³ Samuel P. Huntington, *Who are We? The Challenges to America's National Identity (Biz Kimiz? Amerikanın Ulusal Kimlik Arayışı)*, Çev: Aytül Özer, Global Yayın Ajansı, İstanbul, 2004, s. 10.

⁴ Fırat Purtaş, “Rusya'nın Orta Asyaya Yeniden Dönüşü”, *Rusya Stratejik Araştırmaları-1*, (Ed. İhsan Çomak), TASAM, İstanbul, 2006, s. 163 vd.

⁵ Dmitri Trenin, “Russian Security Strategy Under Putin”, November 2007, <http://www.gees.org/documentos/Documen-02695.pdf>. Erişim: 05.01.2010.

doktrinlerde Rus nüfuz bölgesinin sınırlarının korunması, yeni bağımsız cumhuriyetlerdeki Rus varlığının sürdürülmesi, Rusya dışındaki Rusların haklarının korunması öncelikli olarak ele alınmış, bu belgelerde eski Sovyet coğrafyası Rusya'nın "hayat sahası" olarak ilan edilmiştir.⁶

Avrasyacıların iktidara gelmesi ile birlikte Rus iç ve dış politikasının yönü tekrar değişerek, Kafkasya ve Orta Asya'ya yönelmiştir. YÇS doktrinini kabul eden ve uygulamaya koyan Rusya, ABD'nin Kafkasya'ya sızmasını önlemek için Kafkas ülkeleri ile ikili ya da çok taraflı anlaşmalarla askeri varlığını devam ettirmeyi amaçlamıştır. Moskova, Taşkent Ortak Güvenlik Anlaşması'yla birlikte hem bölgedeki askeri gücünü daha da arttırmayı, hem de bölgedeki enerji kaynaklarının ve enerji nakit hatlarının kontrolünü elinde tutmayı hedeflemiştir. Ancak, Yeltsin döneminin ülke içi sorunlarla mücadelede yetersiz kalması nedeniyle, bu politikaya gereken önemi verilememiştir. Putin ile birlikte Avrasyacı politikalara hız veren Rusya'nın Kafkasya politikası 11 Eylül olayları ile birlikte değişmiştir. ABD'nin terörizmle mücadele çerçevesinde bölgeye yerleşmesine tepki olarak Rusya yeni Ulusal Güvenlik Doktrini'ni kabul etmiştir. Bu doktrin açıklama metninde Batılı ülkelerin uluslararası sorunları tek taraflı olarak çözmeye çalışmalarından Rusya'nın duyduğu endişe ifade edilmiş, ayrıca devletin dış politikasında terörizmle mücadelenin önceliği vurgulanmıştır.⁷

Rusya'nın Kafkasya'ya yönelik politikasının değişiminde 1999'da NATO'nun 50. kuruluş yılında aldığı genişleme ve geleneksel sorumluluk alanı dışına müdahale etme kararı da etkili olmuştur. Bu kararı bir tehdit olarak algılayan Rusya, 2000 yılında kabul ettiği Ulusal Güvenlik Doktrini'nde kendini küresel bir güç olarak ilan etmiş ve çok kutuplu bir dünyayı tercih ettiğini göstermiştir.

Bununla birlikte, Putin'in tam olarak Avrasyacı bir politika izlediğini söylemek de mümkün değildir. Putin, bir taraftan Ulusal Güvenlik Doktrini çerçevesinde eski Sovyet cumhuriyetlerini BDT içinde kaynaştırarak Rusya'ya bağlamaya uğraşırken, diğer taraftan Batılı kurumlarla yakınlaşmaya ve ekonomik entegrasyonu sağlamaya çalışmıştır. Bu konuda tek çekince Batı'nın BDT ülkelerinde Rusya aleyhine etki sahibi olmasıdır.⁸

⁶ Stephen Blank, "The Central Asian Dimension of Russo-Chinese Exercises", *Central Asia-Caucasus Analyst*, 21.09.2005.

⁷ Jyotsna Bakshi, "Russia's National Security Concepts And Military Doctrines: Continuity And Change", *Strategic Analysis*, Vol. XXIV, No. 7, 2001, p. 1278.

⁸ Kamer Kasım, "Rusya-Ermenistan İlişkileri: Bölgesel Hegemon Güç ile Stratejik Ortağı Arasındaki İlişki", *Rusya Stratejik Araştırmaları-1*, (ed. İhsan Çomak), TASAM, İstanbul, 2006, s. 234.

Putin’le birlikte Rusya’nın Güney Kafkasya siyasetinde önemli değişiklikler yaptığını yukarıda değinilmişti. Bu değişimin sebebi her ne kadar siyasi amaçlar olarak görülse de Rus güvenliği ve ekonomisi de bu değişimi tetikleyen unsurlar arasında yer alır. Zira bu dönemde:

1. Rusya’nın sorunlu bölgesi olan Kuzey Kafkasya doğrudan Güney Kafkasya ülkelerinin etki alanına girmiştir.

2. Güney Kafkasya devletleri ile siyasi ve askeri çatışma riski artmıştır.

3. Hazar havzası enerji kaynaklarının gelişen Rus ekonomisi için önemi artmıştır.

4. Global ve bölgesel güçlerin bölgeye ilgisi⁹ yoğunlaşmıştır. Bu da Rusya’nın bölgesel menfaatlerini doğrudan etkilemiştir.

Doğal olarak Güney Kafkasya’da sadece Ermenistan’daki askeri üslerle varlığını sürdüremeyeceğini anlayan Rusya, Putin’le birlikte ekonomik alanda da Güney Kafkasya ülkelerine ciddi bir hamle başlatmıştır. Askeri, siyasi ve stratejik gelişmelerin yaşandığı bu dönemde ekonomik unsurları kullanarak bölgeyi tekrar kazanmaya çalışmıştır.¹⁰ Bu dönemde Moskova, Rus firmalarının Güney Kafkasya devletlerinin enerji alanındaki devlet şirketlerinin özelleştirilmesi sürecine katılımını teşvik etmiş ve bu şekilde bölge ülkelerinin iç politika dinamiklerine etki etmeyi amaçlamıştır.¹¹ Öncelikle, Ermenistan’ın önemli ekonomik kaynaklarını satın alan Rusya,¹² Azerbaycan ve Gürcistan’a da aynı şekilde sızmaya çalışmıştır. 11 Eylül’ün uluslararası sahada oluşturduğu atmosferden istifade ederek Çeçenistan problemini halleden Rusya, Ermenistan’ı da kendine bağlamış ve Güney Kafkasya ülkeleri üzerinde ekonomik, askeri ve siyasi baskısını daha da arttırmıştır. Bununla birlikte, Batı’nın etkisiyle Rusya, Azerbaycan ve Gürcistan üzerinde istediği sonuçları elde edememiş, yönetimleri değiştirememiştir.

1990’lı yıllardan itibaren Rusya Güney Kafkasya’daki etnik çatışmalara yakın ilgi göstermiştir. Bölgede askeri varlığını sürdüren Rusya, bir

⁹ Fatma Aslı Kelkitli, “Russian Foreign Policy in South Caucasus Under Putin” *Perceptions*, Winter 2008, p. 73.

¹⁰ Pavel Bayev, “Russia Refocuses Its Policies in Southern Caucasus”, *Working Paper Series*, No.1, July 2001.

¹¹ Ömer Kocaman, “Rusya’nın Ermenistan Politikası: Tek Boyutlu Siyasetten Çok Boyutlu Siyasete Doğru”, 18.02.2006, <http://www.turksam.org/tr/a797.html>. Erişim:11.04.2010.

¹² Vladimir Socor, “Armenia’s Reliance on Russia Increase After Putin’s Visit”, *Monitor*, Jamestown Foundation, Vol. 7, No. 171, 19 Sebtember 2001.

yandan merkezi hükümetlere baskı yaparak askeri üslerini korumaya çalışırken, diğer yandan etnik çatışmalarda aktif arabuluculuk yaparak ayrılıkçı yönetimleri korumaya almıştır. Aynı zamanda, çatışma bölgelerinde barış gücü bulundurarak bir bakıma problemlerin soğutulmasını ve ayrılıkçıların istekleri doğrultusunda gelişmesini de sağlamıştır.

Rusya, sözde de olsa Transkafkasya bölgesinin istikrarlı olmasını, ekonomik anlamda kalkınmasını ve çatışmaların sona ermesini istemektedir. Ancak, Rusya için önemli olan bölgede istikrar sağlanmasından çok, bu istikrarın kim tarafından sağlandığıdır. Rusya, bölgede ABD ve NATO'nun söz sahibi olmasına kesinlikle karşı olduğu için AB'nin Güney Kafkasya'daki varlığını ve etkinliğini tercih etmektedir.¹³ Özellikle Putin döneminde bölgedeki Rus çıkarlarının daha agresif biçimde korunduğunu, bu nedenle ABD karşıtlığının daha ciddi boyutta olduğunu söylemek mümkündür. Rusya, AB girişimlerine karşı değildir, hatta istikrarın sağlanmasında ve bölge ülkelerinin ekonomik kalkınmasında AB'nin oynadığı rol Rusya için memnuniyet vericidir. AB, Güney Kafkasya'da ekonomik bir aktör olduğu sürece Rusya için tehlikesiz bir ortak olmaya devam edecektir. AB'nin gelecekte siyasi ya da askeri anlamda geliştirdiği daha derin bir strateji, Rusya'nın onaylamayacağı bir durum olacaktır. Çünkü Rusya'nın bölgede siyasi anlamda tek etkin aktör olması oldukça önemlidir. Bu çerçevede Rusya, diğer global güçlerce bölgenin geleceğine yönelik stratejiler geliştirilmesine oldukça sert tepkiler vermiştir.

2. Rus-Gürcü İlişkilerinin Bozulmasını Tetikleyen Sebepler

Uzun yıllar ortaklık şeklinde devam eden Rus-Gürcü ilişkileri, Sovyetler Birliği sonrasında her iki devletin bağımsızlığıyla yeni bir döneme girmiştir. Rusya'nın Kafkasya'daki menfaatlerinin kilit noktasını oluşturan Gürcistan, Rus dış politikasının odak noktası haline gelmiştir.

Sovyetlerin dağılmasından sonra Gürcistan'da Gamsahurya öncülüğünde milliyetçiler iktidara gelmiştir. Gamsahurya'nın önceliği bağımsızlıklarını ilan eden bölgeleri tekrar fiili olarak Gürcistan'la birleştirmek olmuştur.¹⁴ Bu amaçla Abhazya ve Güney Osetya'ya saldıran Gürcü ordusu her iki bölgede de beklemedikleri bir direnişle karşılaşmış, geri çekilmek zorunda kalmıştır. Bu iç savaşta, Rus ordusu ayrılıkçı bölge milis-

¹³ Sinem Kocamaz, "Avrupa Birliğinin Komşuluk Politikası Çerçevesinde Transkafkasya Ülkeleri ile İlişkileri", *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları (QAKA)*, C. 2, No. 4, 2007, s. 75.

¹⁴ Stephen Jones, "Georgia: A Failed Democratic Transition", in I. Bremmer and R. Taras (eds.), *Nation and Politics in the Soviet Successor States*, Cambridge University Press, Cambridge, 1993, p. 295.

lerini desteklemekle kalmamış, doğrudan çatışmalara iştirak etmiştir. Bu sürecin sonunda, Rusya'nın aracılığıyla ateşkes anlaşması imzalanmıştır. Ancak, Rusya bu şekilde ayrılıkçıların ümitlerini arttırmış, ayrılıkçı liderler Gürcistan'dan koparak Rusya ile birleşme yönünde iradelerini açık şekilde belirtmeye başlamışlardır. Diğer bir ifade ile Rusya'nın gerek askeri, gerekse siyasi desteği ile ayrılıkçı bölgeler problemi giderek daha da büyümüştür.¹⁵

Moskova, bölgede daha etkin olabilmek için Gürcistan'ın Abhaz, Oset ve Acar azınlık halklarıyla olan sorunlarında arabulucu olarak devreye girmeyi teklif etmiştir. Ayrılıkçı bölgeleri merkeze bağlayamayan Gürcistan, Moskova'nın ısrarlarına daha fazla dayanamaz. Rusya'nın ayrılıkçı yönetimlere doğrudan yardımda bulunduğu inanmasına rağmen Tiflis, Rusya'nın dikte ettirdiği şartlara uyararak 1993 yılında Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)'na girmek zorunda kalır.¹⁶

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) altında yeni bir birlik oluşturmaya çalışan Moskova, Ukrayna ve Gürcistan'da gerçekleşen devrimler ve sonrasında iktidara gelen hükümetlerin Batıya yönelmesi sonucunda siyasi ve askeri birlik isteklerini gerçekleştirilememiştir. Ekonomik ve askeri alanda derinleşme sağlayamayan BDT'den Gürcistan resmen ayrılmıştır.¹⁷ 8 Ağustos'ta Gürcistan'la gerçekleşen savaş ve ardından iki ayrılıkçı bölgenin bağımsızlıklarının tanınması, zaten iyi olmayan Rus-Gürcü ilişkilerinin daha da kötüleşmesine sebep olmuştur.

BDT'ye Rusya'nın şartlarıyla ve zorla girmek, Gürcistan'da Rusya'ya karşı ciddi bir muhalefetin oluşması sonucunu doğurmuştur. Gürcistan'ın, Rusya'nın baskılarıyla 9 Eylül 1993'te Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'ne girmek zorunda kalması,¹⁸ ülkede Rus karşıtlığını daha da arttırmıştır. Gürcü hükümetler, ülkeyi Rusya'dan hızla uzaklaştırmak için çabalarken, Rusya da, Gürcistan'ı kendi etki alanlarında tutmak için çeşitli siyasi ve ekonomik uygulamalara gitmiştir. Rusya'nın bu yoğun baskısı

¹⁵ Steven F. Lobell and Philip Mauerci, *Ethnic Conflict and International Politics: Explaining Diffusion and Escalation*, Palgrave Macmillan, New York, 2004, p. 62.

¹⁶ Alexander Rondeli, 'Regional Security Prospects in the Caucasus', edited by G. K. Bertsch, *Crossroads and Conflict: Security and Foreign Policy in the Caucasus and Central Asia*, Routledge, New York and London, 2000, p. 50.

¹⁷ Radikal, 19.08.2008.

¹⁸ http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=678:rusya-nisiyatiffioerguetler-ve-kremlinin-stratejik-hesaplar&catid=104:analizler-rusya&Itemid=136.

Tiflis üzerinde ters etki yapmış, Gürcistan 1999 yılında Kremlin öncülüğündeki örgütten ayrılmıştır.¹⁹ Bu durum Rusya'nın Gürcistan'la hesaplaşma isteğini daha da arttırmıştır. Gürcistan ordusunun 8 Ağustos 2008 günü Güney Osetya'da başlattığı operasyon ve bu operasyona Rusya'nın verdiği tepki, her iki ülke arasında yaşanmakta olan mücadelenin zirvesini oluşturmuştur.

Aslında, iki ülke arasındaki ilişkilerin kötüleşmesini sağlayan başka faktörler de bulunmaktadır. Bu noktada, Güney Osetya sorununu tetikleyen ve her iki ülkeyi barışmaz düşmanlar haline getiren diğer sorunlara da değinmek yerinde olacaktır. Öncelikle, Gürcistan-Rusya ilişkilerinin gelişiminde Çeçenistan problemi önemli rol oynamıştır. Çeçenistan'lı ayrılıkçıların sık sık Gürcistan topraklarına kaçmaları, bunun yanısıra Gürcistan'daki Çeçen göçmenlerin Rusya karşıtı faaliyetleri ikili ilişkileri olumsuz yönde etkilemiştir. Rusya, Gürcistan'ın Çeçenlere verdiği insancıl yardımları bile terörü destekleme olarak algılayarak sürekli şekilde Gürcü yönetimini suçlamıştır. Rusya, geride kalan sürede devamlı olarak bölgeye askeri müdahalede bulunabilmek için zemin oluşturmaya çalışsa da,²⁰ Gürcistan'ın Batılı devletlerle olan iyi ilişkileri Rusya'yı frenlemiştir. Çeçenistan sorununun yanı sıra diğer ekonomik ve siyasi sorunlar da iki ülkeyi sık sık karşı karşıya getirmiştir.

2.1. ABD ve NATO Yakınlaşması

Rusya'nın Gürcistan'a karşı sert bir politika izlemesinin temelinde yer alan bir başka konu, Gürcü- ABD yakınlaşması ve NATO'nun bölgedeki çalışmalarıdır. Rusya ve Gürcistan arasında uzun zamandır devam eden gerilimde bölgedeki ABD-Rusya çekişmesinin de önemli payı vardır. Sovyet sonrası dönemde Rusya, ABD'nin global politikalarına karşı verdiği mücadelede hep geri adım atmak zorunda kalmıştır.²¹ ABD çeşitli yollarla Rusya'nın vazgeçilmez menfaatlerinin bulunduğu coğrafyaya doğru genişlemeye başlamış ve Rusya'nın kırmızı çizgilerini geri adım atılması mümkün olmayacak şekilde ihlal etmiştir. Gürcistan'ın Rusya karşıtı faaliyetlerinin (enerji koridorları, ekonomik entegrasyon, çatışma psikolojisi

¹⁹ Turgut Demirtepe, "Etkinliği Sorgulanan Bir Örgüt Olarak KGAÖ", <http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=1668>, 02.09.2010.

²⁰ Stephen Sestanovich, "What Has Moscow Done?", *Foreign Affairs*, November/December 2008, Vol. 87, No. 6, p. 20 others.

²¹ Susanna Hast, "International Order, the Concept of Sphere of Influence and Russian Discourses", *NISA Conference: Power, Vision and Order in World Politic*, University of Southern Denmark, 23-25 May 2007.

ile ayrılıkçı sorunun çözümü, diğer yerel sorunlar) ABD tarafından koşulsuz desteklenmesi,²² ABD'nin bölge ülkelerine yönelik çeşitli alanlardaki girişimleri Rusya'nın bölgesel menfaatlerini tehdit etmiştir. Özellikle, Gürcistan'daki "Gül Devrimi" ve ardından Rusya'ya karşı ciddi başkaldırı Rusya'yı daha da sertleştirmiştir.²³ Kosova'nın, müttefiki Sırbistan'dan ayrılmasını önleyemeyen, ABD füzelerinin Çek Cumhuriyeti'ne ve Polonya'ya yerleştirilmesini durduramayan Rusya, Batı ile Gürcistan üzerinden hesaplaşmaya kararlı bir şekilde hazırlanmıştır. Son bir yılda bunu doğrulayan birçok olaya şahit olunmuştur. Özellikle, Gürcistan'ın hava sahası ihlal edilmiş,²⁴ ayrılıkçı bölgelere yakın yerleşim birimleri taciz atışına tutulmuş,²⁵ iç politika aktörleri kışkırtılarak siyasi bir kargaşa yaratılmış,²⁶ Gürcü yöneticiler hakarete uğramıştır.²⁷ Bununla birlikte Gürcistan, birçok alanda Rusya'ya bağımlı olmasına rağmen hızla Batıyla bütünleşmiş, ABD ile ilişkilerini güçlendirmeye daha da önem vermiştir. Nisan 2002'de Gürcistan'ın sınır güvenliğinin sağlanması ve silahlı kuvvetlerinin modernizasyonu için "Eğit ve Donat" programı çerçevesinde ABD ile ilişkilerini daha da geliştirmiştir.²⁸

Gürcistan'ın ABD ile giderek artan işbirliği Tiflis'i NATO üyeliği için cesaretlendirmiş, 2002 yılının Sonbahar'ında resmen NATO'ya başvurmuştur. Bu ise Rusya'yı daha da rahatsız etmiştir. Zira Rusya, Gürcistan'ın, Rus toprakları üzerinde keşif operasyonları yapabilecek NATO casus uçaklarına hava sahasını açmasını istememektedir.²⁹ Bu nedenle, Rusya NATO'nun bölgedeki girişimlerini sürekli protesto etmiş, zaman zaman

²² Gerard Libaridian, "A Reassessment of Regional Politics and International Relations in the South Caucasus", *Iran and the Caucasus*, Brill, Leiden, 2002, pp. 245-246.

²³ Bill Van Auken, "US-Russian Tensions in Caucasus Erupt into War", 06.10.2008; www.wsws.org/articles/2008/aug2008/ruge-a09_prn.shtml. Erişim: 12.03.2009.

²⁴ Information on the Press-Briefing Held by Permanent Representative of Georgia to the United Nations Irakli Alasania, 22.10.2007; http://www.mfa.gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=461&info_id=4960, 22 August 2007, u.t. Erişim: 11.03.2008.

²⁵ Information of the Georgian State Minister's Office for Conflict Resolution Issues, http://www.mfa.gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=461&info_id=4584, 27 June 2007; Statement of Georgian State Minister's Office on conflict resolution issues on blocking by the Tskhinvali regime of irrigating water supply to the villages of the region, http://www.mfa.gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=461&info_id=4639, 6 July 2007, u.t. Erişim: 11.03.2008.

²⁶ Reha Yılmaz, "Gürcistan'da İstikrar Arayışı: 5 Ocak 2008 Devlet Başkanlığı Ve 21 Mayıs 2008 Parlamento Seçimleri", *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları*, C. 3, No. 5, Ankara, 2008, s. 187.

²⁷ Pravda Online, 03.10.2005, 29.09.2006, 20.07.2007; Kommersant, 20.07.2006.

²⁸ Eric A. Miller, "Morale of US-Trained Troops in Georgia is High, But US Advisors Concerned About Sustainability", *Eurasia Insight*, 5 May 2003.

²⁹ Jean-Christophe Peuch, "Russia: Moscow Concerned NATO Spy Planes May Use Georgian Airspace", RFE/RL, 11 Temmuz 2003.

tehdide varan söylemlerle NATO üyesi ülkeleri uyararak³⁰ bu rahatsızlığı açık şekilde dile getirmiştir.

2.2. Dünya Ticaret Örgütü Krizi

Gürcistan'ın, Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olmak isteyen Rusya'ya şartlı destek vermesi de ilişkilerin kötüleşmesine etki eden bir başka sebeptir. Zira Gürcistan, bu konuda oluşturulmuş çalışma grubunun üyesi olarak Rusya'ya üç şart ileri sürmüştür:

1. Rusya'nın, ayrılıkçı bölgelerle Gürcistan'ın kontrol edemediği kapılardan ticaret yapmaya son vererek, yasal kapılardan ticaret yapması,
2. Yine bu ayrılıkçı bölgelerde bulunan Rus bankalarının yasadışı faaliyetlerinin durdurulması,
3. Rusya tarafından Gürcü mallarına uygulanan ambargonun kaldırılması.³¹

Bu talepler, Rusya tarafından, Rusya'nın devlet onuruna yakıştırılmamıştır. Gerçekte ise, Rusya'nın uyguladığı baskı politikasının bir parçası olan bu üç şartın yerine getirilmesi son derece zordur. Bu nedenle Rusya bu konuda Gürcistan'la restleşmeyi tercih etmiş ve karşı suçlamalarda bulunmuştur.

2.3. Doğalgaz Problemi

Rusya'nın Gürcistan'a yönelik politikasındaki çelişkiler, Putin'in Rusya devlet başkanı olmasıyla iyice artmıştır. Bir yandan Gürcistan ile ilişkileri geliştirmek istediklerini ifade eden Moskova yönetimi, diğer yandan bu ülke üzerinde ciddi baskılar uygulamaktadır. Özellikle, enerji tarifelerinin arttırılması, vize rejimi ve uluslararası terör konularında Gürcistan yönetimini kendi isteklerini kabul etmeye zorlar. Moskova, Şevarnadze döneminde Gürcistan'ın Rus gazına olan bağımlılığını kullanmaya çalışır. Zira o dönemde Rus şirketi Gazprom, Gürcistan'ın neredeyse tek enerji kaynağı, Rus "İntera" şirketi ise, Gürcistan içinde gaz dağıtım sistemini elinde tutmaktadır. Rus "EES Rossiya" elektrik şirketi de Gürcistan'ın en önemli elektrik şirketi olan Telasi'nin yüzde 75'ine sahiptir. Gürcistan üzerinde enerji alanında bu derece baskı gücüne sahip olan Rusya bu avan-

³⁰ Pavel K. Baev, "Can Russia Do It Alone in the Caucasus?" September-November 1997, <http://www.sam.gov.tr/perceptions/Volume2/September-November1997/CANRUSSIAIDOITALONEINTHECAUCASUS.pdf>, u.t. Erişim: 17.02.2009.

³¹ Kamil Ağacan, "Rus-Gürcü Gerginliği Kronikleşiyor", Şubat 2007, <http://www.asam.org.tr/temp/temp321.pdf>, u.t. Erişim: 23.02.2009.

tajını kullanmaktan çekinmemiştir. Bu çerçevede Rusya, 2000 yılı Aralık ayından itibaren sağladığı doğalgazı periyodik olarak kesmiştir. Bu, 2000'li yıllarda Gürcistan'da çok önemli bir enerji krizinin ortaya çıkmasına yol açmıştır.³²

2.4. Gürcistan'daki Rus Üsleri

Rus-Gürcü ilişkilerine etki eden bir diğer husus Gürcistan'da bulunan Rus askeri üsleridir. 1992 yılında başlayan Abhazya sorunu süresince Gürcü yetkililer Rusya'yı Abhazya'yı desteklemekle suçlamış ve Rusya'dan ülkedeki askerî üslerini tahliye etmesini istemiştir. Ancak, 1993 yılında Abhazya-Gürcü savaşında Gürcistan'ın yenilmesinden sonra başlayan ülke çapındaki ayaklanmalar sonucu, ülke bölünmenin eşiğine gelmiştir. Dönemin Gürcistan Devlet Başkanı Eduard Şevarnadze bu isyanı bastırmak için Moskova'dan yardım istemek zorunda kalmıştır. Bunun karşılığında Tiflis, 1995 yılında yapılan bir anlaşmayla, Gürcistan'ın BDT üyeliği yanı sıra, Gürcistan'daki dört Rus askerî üssünün ülkedeki varlıklarının 25 yıl daha uzatılmasına izin veren yeni bir anlaşma imzalamak zorunda kalmıştır.³³ Ancak ikili ilişkilerdeki kötüleşme sonucunda Gürcistan bu süreyi azaltmış, hatta bu üslerin kapatılmasını istemiştir. 1999 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Zirvesi'nde, Rusya 1 Temmuz 2001'de Vaziani (Tiflis yakınında) ve Guduata'ki (Abhazya'da) askeri üsleri kapatmayı kabul etmiştir. İstanbul Anlaşması'na göre, 2003-2004 yıllarında da Batum (Acaristan'da) ve Ahılkelek'deki (Güney Gürcistan'da) üslerin de kapatılması için görüşmelerin başlatılması öngörülmüştür. Buna rağmen Rusya, bu üslerin kapanmasını sürekli olarak geciktirmiş, hatta Batum ve Ahılkelek'deki askeri üslerin kapatılmasıyla ilgili görüşmeleri yarıda kesmiştir. Moskova, bu durumu Gürcistan'da politik istikrarı ve güvenliği sağlamak olarak gösterse de, bunun, üslerin NATO'nun eline geçmesini engellemeye yönelik bir çaba olduğu rahatlıkla söylenebilir.³⁴

2.5. Vize Rejimi

Rusya ile Gürcistan arasındaki ilişkilerin bozulmasına sebep olan unsurlardan birisi de vize rejimidir. Rusya, Gürcistan'ın her geçen gün Batı'ya yaklaşması karşısında elinde tuttuğu en önemli kozlardan birini

³² Deniz Ulusoy, "Rusya-Ermenistan Enerji İlişkileri: Metsamor Nükleer Enerji Santrali Örneği", 26 Mart 2007, <http://www.turksam.org/metsamor/a1257.html>, u.t. Erişim: 22.11.2008.

³³ İlyas Kamalov, "Sonu Olmayan Rus-Gürcü Gerginliği", 2 Kasım 2007, <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1835&kat1=42&kat2=>, Erişim: 21.10.2008.

³⁴ Khatuna Salukvadze, "The Struggle for the Remains of Geopolitical Weight: Russia Dodges Disengaging Militarily from Georgia", *Analyst: Biweekly Briefing*, Vol. 21, Issue 23, 19 July 2001, p. 1.

kullanmaya karar vermiştir. Ülkede bulunan yüz binlerce Gürcü'yü yakından ilgilendiren vize rejimi uygulamasına başlamıştır.³⁵ Bu Gürcistan'ı doğrudan etkileyen bir uygulama olmuştur. Zira Gürcistan'a büyük ekonomik getirisi olan Rusya'da çalışan yüz binlerce Gürcü'nün ancak 5 bini yasal haklara sahiptir.³⁶ Yeni statüde ayrılıkçı bölge halkına Rusya'da vizesiz yaşama ve seyahat hakkı verilmiştir. Bu düzenleme genel anlamda Gürcistan üzerinde bir başka baskı unsuru olmuştur. Zira bu uygulama, bir bakıma ayrılıkçı bölgeleri, ayrı bir uluslararası unsur olarak kabul etme anlamına gelmektedir. Bu gelişmeler sonucunda toplanan Gürcistan Parlamentosu, Moskova'nın bu vize rejimi ile Gürcistan'a karşı açıkça yayılmacı ve emperyalist politikalar izlediğini ve sonunda Abhazya ve Güney Osetya'nın ilhak edileceğini iddia etmiştir.³⁷

Rusya, her ne kadar bu uygulamayı, yaklaşık beş yüz bin olduğu tahmin edilen Gürcü işçiler vasıtasıyla hükümete isteklerini kabul ettirmek için baskı yapmak için başlatsa da, ilerleyen zaman sürecinde gelişmeler tam tersi olmuştur. Gürcü hükümeti tarafından bu uygulama Rusya'ya karşı kullanılmıştır. Bu durum özellikle iç politika aracı olarak kullanılmış, bu uygulama, ülkedeki işsizliğin artmasının, yoksulluğun büyümesinin ve Gürcistan ekonomisinin zayıflamasının sebebi olarak gösterilmiştir.³⁸

2.6. Diplomatik Kriz

İki ülke arasında karşılıklı uygulamalardan dolayı gergin olan ilişkiler, 28 Eylül 2006'da Gürcistan'da altı Rus subayı ile on bir Gürcü vatandaşının Rusya lehine casusluk suçlamasıyla tutuklanmalarının ardından daha da kötüleşmiş, diplomatik kriz ortaya çıkmıştır. Gürcistan yetkililerinin olayla ilgili Rusya karşıtı açıklamaları üzerine Moskova, Gürcistan Büyükelçisi Vyacheslav Kovalenko'yu Moskova'ya çağırmıştır. Rusya, ayrıca bu ülkeyle olan kara, hava, deniz ve demiryolu bağlantısını kesmiş, posta hizmetlerini durdurmuştur. Bunun yanısıra Gürcistan'a para transferinin durdurulması yönünde de karar almıştır. Sadece 2006 yılının ilk altı ayında

³⁵ Vladimir Mukhin, "Tension Still Strong between Russia, Georgia", *The Russia Journal*, No. 91, 9.12.2000, <http://www.russiajournal.com/node/4309>, u.t. Erişim: 03.04.2009.

³⁶ Kamalov, "Putin'in Zirvesi", <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1052&kat1=&kat2=1>, Erişim: 23.07.2006.

³⁷ "The Statement of the Parliament of Georgia on the Introduction of Visa Regime Between Russia and Georgia", 24.11.2000, http://intranet.parliament.ge/statements/parl_24.11.00_en.htm. Erişim: 05.04.2009.

³⁸ Peter Baker, "For Georgia, Russia Remains An Intimidating Neighbor: Visa Requirement Seen as Moscow's Latest Power Play", *Washington Post*, 6 May 2001.

Rusya'dan Gürcistan'a 220 milyon dolar transfer edildiği³⁹ düşünüldüğünde, bu uygulamanın Gürcistan'a etkisi daha iyi anlaşılacaktır. Rusya'dan Gürcistan'a transfer edilen yıllık paranın Gürcistan'ın bütçesinin yüzde 20'sini oluşturduğu açık olarak görülmektedir. Ancak, Vladimir Putin, Gürcistan'ın Rusya'dan daha fazla uzaklaşmaması düşüncesiyle büyükelçiyi görevine tekrar göndermiştir.⁴⁰ Gürcistan'ın, Rus subaylarını AGİT aracılığıyla Rusya'ya teslim etmesiyle bu kriz sonuçlandırılmışsa da, iki ülke arasındaki ilişkilerin normal seyrine dönmesi mümkün olmamıştır.

2.7. Ülke Liderliğinin Davranışları

Rus Barış Gücü askerleri ile Gürcü polisi arasında Abhazya'da yaşanan krizden hemen sonra Gürcistan Devlet Başkanı Mikhail Saakaşvili'nin olay yerine gitmesi ve şova dönüşen beyanatlardan vermesi iki ülke arasındaki ilişkileri daha da gerginleştirmiştir. Saakaşvili'nin olaya ilişkin açıklama ve davranışları iki ülke arasındaki problemleri çözmekten ziyade, daha çok iç politikaya yönelik adımlar olarak değerlendirilmelidir. Zira son dönemde, muhalefetle sorunlar yaşayan, politik amaçları için insan kaçırma ve öldürmekle suçlanan Mikhail Saakaşvili'nin, gerek siyasi geleceği, gerekse ülkenin yaşadığı sosyal ve ekonomik sorunları unutturmak adına bu olayları bilinçli olarak büyüttüğü söylenebilir.⁴¹

Bu gelişmeler, Rusya ve Gürcistan tarafından tamamen farklı şekilde algılanmıştır. Rusya tarafı Tiflis'i, Gürcistan topraklarında teröristlere karşı gerekli güvenlik önlemlerini almamakla; Gürcistan tarafı da Moskova'yı Kafkaslardaki emperyalist emellerini yeniden tesis etmekle suçlamıştır.⁴² Gelişmelere bakıldığında Rusya'nın Gürcistan'a ciddi bir ders vermek istediği açık olarak gözükmektedir. Zira Saakaşvili Batı'dan aldığı destekle sürekli olarak Rusya'yı suçlayarak, totaliter bir mantığa sahip olan Rus yöneticilerin sinir duvarlarının aşınmasına sebep olmuştur. Hatta çatışma bölgelerinde zaman zaman şova dönüşen krizlerle Rusları uluslararası arenada zor durumlara düşürmüştür. Gürcistan yöneticilerinin aşırıya kaçan beyanatlara,⁴³ BDT toplantılarında sürekli olarak sergilediği uzlaşmaz

³⁹ Nerdun Hacıoğlu, "Rusya Köprüleri Attı", 03.10.2006, www.hurriyetusa.com/haber/yazdir.asp?id=9878. Erişim: 11.04.2009.

⁴⁰ "Rusya Gürcistan Karşısında Geri Adım Attı", www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1372&kat1=42&kat2=. Erişim: 04.05.2009.

⁴¹ Yılmaz, agm, s. 185.

⁴² Oktay F. Tanrısever, "Rusya-Gürcistan İlişkilerindeki Artan Gerilim: Bir Sağırlar Diyalogu mu?", 03.11.2007, http://www.stradigma.com/turkce/agustos2003/makale_08.html. Erişim: 10.02.2009.

⁴³ "Gürcistan'da Eylemlere Son", 07.11.2007, http://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2007/11/071109_georgia_update.shtml. Erişim: 12.10.2008.

tavırları,⁴⁴ Türkiye ve Azerbaycan ile bölgesel ekonomik bir birliğe yönelerek, Kazakistan gibi Rusların yakın dostlarını da bu birliğe girmeleri yönünde teşvik etmesi ve GUAM gibi BDT’ye alternatif yapılanmalarla Rusya’yı sürekli olarak rahatsız etmiştir.

3. Altı Gün Savaşı ve Sonrası

Rusya Gürcistan’ı işgal ederken, Batının özellikle de Amerika’nın başka ülkeleri işgal ederken kullandığı argümanları kullanmıştır. Rusya Devlet Başkanı Dmitri Medvedev ve Başbakan Putin: “Güney Osetya’ya asker göndermemizin sebebi bölgede barışı temin etmektir”⁴⁵ diyerek, uluslararası toplumun değer verdiği temel ilkeleri öne sürmüştür. Ayrıca Gürcistan sürekli olarak etnik temizlik yapmakla suçlanmıştır.⁴⁶ Ancak Rus askeri birliklerinin tartışmalı bölgelerin dışına çıkması ve çatışmaların Tiflis, Marneuli, Poti, Qardabani, Gori, ve Vaziani⁴⁷ şehirlerine sıçramasıyla birlikte Rusya’nın gerçek niyeti anlaşılmıştır. Bunun barış operasyonunun ötesinde bir savaş olduğu açık şekilde görülmüştür.

Rusya’nın Gürcistan içlerine doğru ilerlemesinin arkasında gizli, bir başka niyetin bulunduğunu görmek gerekir. Zira Kosova konusunda sınırların her iki tarafın rızası olmadan değiştirilemeyeceğini ileri sürerek, Kosova’nın bağımsızlığına kesin olarak karşı çıkan Rusya, Güney Osetya operasyonu ile Gürcistan’ı her iki bölgenin bağımsızlığını tanımaya zorlamıştır. Böylelikle kendi tezlerini güç yoluyla da olsa uluslararası arenada kabul ettirmeyi amaçlamıştır. Gürcü şehirlerinin ağır bombardımanı, sivililerin açık olarak hedef alınması, ülkeye daha çok sayıda Rus birliklerinin sevki, denizden abluka, bunu olabildiğince kısa sürede sağlamaya yönelik çabalar. Gürcistan’ı herhangi bir yolla yanına alamayacağını gören Rusya, bu iki bölgeyi Gürcistan’dan koparmak suretiyle ülkeyi zayıflatma, iç siyasette bu hususun ciddi bir politika argümanı olmasını sağlama ve böylece tamamen Batıya yönelmiş mevcut hükümetin iktidardan uzaklaştırılmasına zemin hazırlamayı amaçlamıştır.

⁴⁴ Information for the Press of Ministry of Foreign Affairs of Georgia, 31.09.2007, http://mfa.gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=461&info_id=5272. Erişim: 12.10.2008.

⁴⁵ “Transkript: CNN Interview With Vladimir Putin”, CNN, 29.08.2008, <http://edition.cnn.com/2008/WORLD/europe/08/29/putin.transcript/index.html>. Erişim: 13.09.2008. “В Москве не верят в то, что Грузия будет соблюдать условия согласованного плана урегулирования”, 14.08.2008, <http://www.interfax.ru/politics/news.asp?id=27237&sw=%E3%F0%F3%E7%E8%FF&bd=14&bm=8&by=2008&ed=14&em=8&ey=2008&secid=0&mp=0&p=1>, u.t. Erişim: 23.11.2008.

⁴⁶ “Грузия активизирует диверсионную деятельность в Южной Осетии”, Росбалт-Кавказ, 18.08.2008, <http://www.rosbalt.ru/2008/08/18/514712.html>. Erişim: 23.11.2008.

⁴⁷ “Georgia-Russia Conflict Timeline (Includes South Ossetia and Abkhazia)”, 15.01.2009, <http://www.rusi.org/go.php?structureID=S433ACCE7CB828&ref=C48A08074B93E4>. Erişim: 23.11.2008.

Bununla birlikte, Saakaşvili'nin bu krizi iyi yönettiği söylenebilir. Zira Saakaşvili uluslararası medyayı kullanarak problemin kendi söylemleriyle duyurulmasını sağlayabilmiştir. Ayrıca, verdiği beyanatlarda, demokrasi-nin bölgedeki koruyucusu rolünü üstlenmiş ve sürekli olarak Rusları işgalci, demokrasi düşmanı olarak suçlayarak,⁴⁸ onların ulusal ve uluslararası kamuoyu önünde suçlu olarak hüküm giymelerini başarmıştır. Bu durum, hem Batının ilgisini kazanmasını, hem de uluslararası güç odaklarının dikkatinin Gürcistan'a yönelmesini sağlamıştır. Aynı zamanda, Rus yöneticilerin oç alma duygusuyla aşırı güç kullanmalarına zemin hazırlamıştır.

Şu an itibariyle Gürcistan ve Rusya ilişkilerinin en önemli noktasını ayrılıkçı bölgeler oluşturmaktadır. Zira diğer bir çok problem bu problemle doğrudan ya da dolaylı bir bağlantı içindedir. Milliyetçi Gürcü yönetimlerinin Rusya'ya karşı yanlı tutumlarının doğal bir sonucu olarak Rusya yönetimi, Güney Osetya'daki ayrılıkçılara ılımlı yaklaşırken, Gürcü hükümetlerine karşı katı bir politika yürütmüştür. Diğer yandan, Rusya'nın o dönemdeki dış politikasının Kafkasya ayağının önemli bir unsuru olan Gürcistan'ı kaybetmeyi göze alamayan Rusya, Gürcistan'ın istikrarlı ve bağımsız bir ülke olmasına büyük önem verdiğini dile getirmekten de geri kalmamıştır.⁴⁹ Bir bakıma Rusya bölgenin kendisinin nüfuz alanı olduğunu ve bölgesel problemlerin Rusya'nın katılımı olmaksızın çözülemeyeceğini fiili olarak göstermeye çalışmıştır.

Kafkasya'da Güney Osetya merkezli yaşanan son gelişmeler, Rusların ciddi çabalarla oluşturduğu dondurulmuş ayrılıkçı bölgeler sorununun bölge barışı için ne kadar tehlikeli olduğunu açık olarak göstermiştir. Aslında Gürcistan ile Rusya arasındaki bu gerilim Rusya'nın maskesinin düşerek gerçek yüzünün görülmesine yaramıştır. Rusya'nın, Amerika ve Avrupa'nın yanında demokrasi, insan hakları, barış ve uzlaşma kahramanı olmak için verdiği gayretin ne derece göstermelik olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Emperyalist imparatorluk kültürünün devlet karakteri haline geldiği Rusya'nın her olayda güç kullanarak problemlerin halline yönelmesi, irade dışı bir refleks olarak bir kez daha kendini göstermiştir. Bugün gelinen noktada Rusya, demokratik bir ülkeyi işgal ederek uluslararası arenada güvenilirliğini ve itibarını yitirmiştir. Böylelikle, Batılı ül-

⁴⁸ "The President of Georgia Mikheil Saakashvili Addressed Georgian Population in Front of the Parliament Building Together With the European Leaders", 12.08.2008; <http://www.president.gov.ge/?l=E&m=0&sm=3&st=10&id=2707>. Erişim: 03.01.2009.

⁴⁹ Oktay F. Tanrısever, "Sovyet-Sonrası Dönemde Rusya'nın Kafkasya Politikası", *Türkiye ve Komşuları*, (der. Mustafa Türkes ve İlhan Uzgel), İmge Yayınları, Ankara, 2002, s. 386 vd..

keler Rusya'yı uzlaşma kültüründen uzak, Batılı değerleri tehdit eden bir güç olarak yeniden tanımlamıştır.

Sonuç

Sovyetler Birliği'nin yıkılışından sonra Kafkasya'da tarihi düşmanlıklar canlanmış, Kafkas halkları bağımsızlık arayışlarına girmişlerdir. Bağımsızlık arayışları beraberinde savaş düzeyine ulaşan siyasi çatışmaları (Abhazya, Güney Osetya, Dağlık Karabağ) getirmiştir. Bu çatışmaların sonucunda binlerce insan ölmüş ya da yaralanmış, onbinlerce insan mülteci durumuna düşmüş, milyarlarca dolar değerinde maddi zarar ortaya çıkmıştır. Bu sonuçların ortaya çıkmasında, ayrılıkçı yönetimlerin iç ve dış desteklerle gösterdiği direnç kadar, merkezi yönetimlerin orantısız güç kullanması da etkili olmuştur.

Kafkasya'da ortaya çıkan bu problemlerin ortak noktalarından birisi, perde arkasında aynı uluslararası aktörün, Rusya'nın yer almasıdır. Sovyet sonrası dönemde bölgedeki nüfuzunu yitiren Rusya etnik çatışmaları körükleyerek, kendisiyle ters düşen bölge ülkelerini baskı altına almak istemiştir. 11 Eylül sonrası esen rüzgârın yardımıyla Çeçen problemini kolaylıkla çözen Rusya, Güney Kafkasya'yı da etkisi altına alabilmek için farklı uygulamalara müracaat etmiştir. Her ne kadar Ermenistan'ı Rusya'nın bir parçası haline getirmeyi başarsa da, Azerbaycan ve Gürcistan hızla Rusya'dan uzaklaşarak Batılı kurumlarla entegrasyonu tercih etmişlerdir. Bu durum, bölgede stratejik menfaatleri bulunan Rusya'yı daha sert tedbirler almaya itmiştir. Bu amaçla, ayrılıkçı yönetimleri sosyal, ekonomik, siyasi ve diplomatik düzeyde desteklemiştir. Özellikle Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte Rusya, ayrılıkçı bölge yönetimlerine olan desteğini daha da artırmıştır.

Gürcistan-Rusya ilişkileri, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) sonrasında büyük sorunlar yaşamıştır. Rusya jeopolitik açıdan stratejik bir konumda bulunan Gürcistan'ı kontrol altına almaya çalışırken, Tiflis ise Rusya'dan kurtuluşun yollarını aramıştır. Tiflis bu çerçevede, AB ile iyi komşuluk ilişkileri kapsamında birçok ortak projeye girmiş, ABD ve NATO ile işbirliğine giderek ülkenin askeri yapısının modernizasyonuna hız vermiştir. Rusya, ABD ve NATO'nun kendi nüfuz alanına bu derece sokulmasından rahatsız olmuş ve Gürcistan'a karşı ciddi manada tazyike başlamıştır. Bir yandan Tiflis'e karşı ekonomik yaptırımlar uygularken, diğer yandan siyasi baskı yoluyla Gürcü yönetimini Rus isteklerini kabule

zorlamıştır. Gerektiğinde diplomatik usullerle uluslararası alanda da baskı oluşturmanın yollarını aramıştır. Ancak Moskova'nın Gürcistan üzerindeki en büyük etkisi ayrılıkçı bölgeler sorununda karşımıza çıkmıştır.

Ayrılıkçı bölgeler Abhazya ve Güney Osetya sorunu SSCB sonrasında doğmuş, Rusya'nın tesiriyle büyümüş ve çözülemez bir hale gelmiştir. Problemin doğuşundan bugüne, Rusya, doğrudan ayrılıkçı yönetimlerin yanında yer almıştır. Ayrılıkçı bölgelerle ekonomik ilişkiye girmiş, bölge halklarına serbest ticaret hakkı vermiştir. Bölgelerin kalkındırılması için Rus bütçesinden para ayrılmış, mali ve idari yardımlar yapılmıştır. Ayrıca, Gürcistan halkına vize uygulanırken, ayrılıkçı bölge halklarına Rusya'da serbest seyahat ve ticaret hakkı verilmiştir. En önemlisi, bölge halklarına Rus vatandaşlığı verilerek, bir anlamda bölgeler fiili olarak Gürcistan'dan kopartılmış, Rusya'nın bir parçası haline getirilmiştir. Diğer yandan, Gürcistan'ın bölgeye müdahalesini önlemek amacıyla BDT aracılığıyla bölgede barış gücü adı altında askeri birlikler yerleştirmiştir. Bu birlikler, barış gücünden ziyade ayrılıkçı bölgelerin ordusu gibi hareket etmiş ve zamanla doğan askeri çatışmalarda ayrılıkçı güçlerin yanında yer almıştır.

Rus-Gürcü ilişkilerinin bu derece kötüleşmesinin perde arkasında Batı ile Rusya'nın hesaplaşmasının bulunduğu söylemek de pek yanlış olmayacaktır. ABD'nin NATO aracılığıyla Rusya'nın nüfuz bölgelerine doğru ilerlemesi, Çek Cumhuriyeti ve Polonya'ya füze rampaları yerleştirilmesi, Kosova'nın Sırbistan'dan kopartılarak bağımsızlığının tanınması ve sonunda Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO'ya üyelik için müracaat etmeleri Rusya'yı Batı ile hesaplaşma noktasına getirmiştir. Gürcistan bu hesaplaşmanın açık alanlarından birisi olmuştur.

Gürcistan'ın NATO'nun II. Bükreş Zirvesi'nde ayrılıkçı bölgeler sorunu nedeniyle üyeliğe kabul edilmemesi, Rusya'ya bu hesaplaşma için iyi bir imkân vermiştir. Zira Gürcistan NATO üyeliğinin en büyük engeli olarak gözüken ayrılıkçı bölgeler sorununu halledebilmek için Güney Osetya'ya karşı operasyona başlamış, bölge halkıyla beraber Rus barış gücü askerleri de ölmüştür. Bunun üzerine Rusya, bölgede barışın temini ve vatandaşların hayat güvenliğini sağlamak amacıyla karşı operasyon başlatmış, hızla Güney Osetya'da Rus hâkimiyetini sağlamıştır. Ancak, askeri operasyon bununla bitmemiş, Rus birlikleri Gürcistan topraklarına girerek çatışmanın savaş boyutlarına çıkmasına sebep olmuştur. Kısa sürede Gürcistan'ı işgal eden Ruslar, ayrılıkçı bölgeler sorununda doğrudan taraf olmakla kalmamış, bölgenin bağımsızlığını tanıyarak, Güney Osetya'yı tamamen Tiflis'ten koparmıştır.

KAYNAKÇA

- ‘Грузия активизирует диверсионную деятельность в Южной Осетии’, Росбалт-Кавказ, 18.08.2008, <http://www.rosbalt.ru/2008/08/18/514712.html>. Erişim: 23.11.2008.
- “Georgia-Russia Conflict Timeline (Includes South Ossetia and Abkhazia)”, 15.01.2009, <http://www.rusi.org/go.php?structureID=S433ACC E7CB828&ref= C48A08074B93E4>. Erişim: 23.11.2008.
- “Gürcistan’da Eylemlere Son”, 07.11.2007, http://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2007/11/071109georgia_update.shtml. Erişim: 12.10.2008.
- “Rusya Gürcistan Karşısında Geri Adım Attı”; www.asam.org.tr/tr/yazi-goster.asp?ID= 1372&kat1=42&kat2=. Erişim: 04.05.2009.
- “The President of Georgia Mikheil Saakashvili Addressed Georgian Population in Front of the Parliament Building Together With the European Leaders”, 12.08.2008, <http://www.president.gov.ge/?l=E&m=0&sm=3&st=10&id= 2707>. Erişim: 03.01.2009.
- “The Statement of the Parliament of Georgia on the Introduction of Visa Regime Between Russia and Georgia”, 24.11.2000, http://intranet.parliament.ge/statements/parl_24.11.00_en.htm. Erişim: 05.04.2009.
- “Transkript: CNN Interview with Vladimir Putin”, *CNN*, 29.08.2008, <http://edition.cnn.com/2008/WORLD/europe/08/29/putin.transcript/index.html>. Erişim: 13.09.2008.
- “В Москве не верят в то, что Грузия будет соблюдать условия согласованного плана урегулирования”, 14.08.2008, <http://www.interfax.ru/politics/news.asp?id=27237&sw=%E3%F0%F3%E7%E8%FF&bd=14&bm=8&by=2008&ed=14&em=8&ey=2008&secid=0&mp=0&p=1>, 14.08.2008. Erişim: 23.11.2008.
- Ağacan, Kamil. “Rus-Gürcü Gerginliği Kronikleşiyor”, Şubat 2007, <http://www.asam.org.tr/temp/temp321.pdf>, u.t. Erişim: 23.02.2009.
- Auken, Bill Van. “US-Russian Tensions in Caucasus Erupt into War”, August 2008, www.wsws.org/articles/2008/aug2008/ruge-a09_prn.shtml-06.10.2008. Erişim: 12.03.2009.

- Baev, Pavel K. "Can Russia Do It Alone in the Caucasus?", 17.02.2009, <http://www.sam.gov.tr/perceptions/Volume2/September-November1997/CANRUSSIADOITALONEINTHECAUCASUS.pdf>. Erişim: 03.12.2009.
- Baker, Peter. "For Georgia, Russia Remains an Intimidating Neighbor: Visa Requirement Seen as Moscow's Latest Power Play", *Washington Post*, 6.05.2001.
- Bakshi, Jyotsna. "Russia's National Security Concepts and Military Doctrines: Continuity and Change", *Strategic Analysis*, Vol. XXIV, No. 7, 2001, pp. 12-78.
- Bayev, Pavel. "Russia Refocuses Its Policies in Southern Caucasus", *Working Paper Series*, No.1, July 2001.
- Blank, Stephen. "The Central Asian Dimension of Russo-Chinese Exercises", *Central Asia-Caucasus Analyst*, 21.09.2005.
- Çomak, İhsan. "Rusya, Putin ve Avrasyacılık", *Rusya Stratejik Araştırmaları-1*, (Editor Dr. İhsan Çomak), TASAM, İstanbul, 2006, s. 95-99.
- Hacıoğlu, Nerdun. "Rusya Köprüleri Attı", 03.10.2006, www.hurriyetusa.com/haber/yazdir.asp?id=9878. Erişim: 13.06.2009.
- Huntington, Samuel P. *Who Are We? The Challenges to America's National Identity (Biz Kimiz? Amerikanın Ulusal Kimlik Arayışı)*, Çev: Aytül Özer, Global Yayın Ajansı, İstanbul, 2004.
- Hast, Susanna. "International Order, the Concept of Sphere of Influence and Russian Discourses", *NISA Conference: Power, Vision and Order in World Politic*, University of Southern Denmark, 23-25 May 2007.
- Information for the Press of Ministry of Foreign Affairs of Georgia, 31.09.2007, http://mfa.gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=461&info_id=5272. Erişim: 12.10.2008.
- Information of the Georgian State Minister's Office for Conflict Resolution Issues, http://www.mfa.gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=461&info_id=4584, 27 June 2007.
- Information on the Press-Briefing Held by Permanent Representative of Georgia to the United Nations Irakli Alasania, 22.08.2007, http://www.mfa.gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=461&info_id=4960. Erişim: 11.03.2008.

- Jones, Stephen. "Georgia: a Failed Democratic Transition", in I. Bremmer and R. Taras (eds.), *Nation and Politics in the Soviet Successor States*, Cambridge University Press, Cambridge, 1993, pp. 288-310.
- Kamalov, İlyas. "Putin'in Zirvesi", <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1052&kat1=&kat2=1>. Erişim: 23.07.2006.
- Kamalov, İlyas. "Sonu Olmayan Rus-Gürcü Gerginliği", 02.10.2007, <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1835&kat1=42&kat2=>. Erişim: 21.10.2008.
- Kasım, Kamer. "Rusya-Ermenistan İlişkileri: Bölgesel Hegemon Güç ile Stratejik Ortağı Arasındaki İlişki", *Rusya Stratejik Araştırmaları-1*, (ed. Ihsan Çomak), TASAM, İstanbul, 2006, s. 231-246.
- Kelkitli, Fatma A. "Russian Foreign Policy in South Caucasus Under Putin". *Perceptions*, Winter 2008, pp. 69-86.
- Kocaman, Ömer. "Rusya'nın Ermenistan Politikası: Tek Boyutlu Siyasetten Çok Boyutlu Siyasete Doğru", 18.02.2006, <http://www.turksam.org/tr/a797.html>. Erişim: 11.04.2010.
- Kocamaz, Sinem. "Avrupa Birliğinin Komşuluk Politikası Çerçevesinde Transkafkasya Ülkeleri ile İlişkileri", *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları (QAKA)*, C. 2, No. 4, 2007, s. 65-95.
- Kommersant*, 20.07.2006.
- Libaridian, Gerard. "A Reassessment of Regional Politics and International Relations in the South Caucasus", *Iran and the Caucasus*, Brill, Leiden, 2002, Vol. 6, pp. 237-247.
- Lobell, Steven F. and Philip Mauceri. *Ethnic Conflict and International Politics: Explaining Diffusion and Escalation*, Palgrave Macmillan, New York, 2004..
- Miller, Eric A. "Morale of US-Trained Troops in Georgia is High, But US Advisors Concerned About Sustainability", *Eurasia Insight*, 5 May 2003.
- Mukhin, Vladimir. "Tension Still Strong Between Russia, Georgia", *The Russia Journal*, No. 91, 09. 12. 2000, <http://www.russiajournal.com/node/4309>. Erişim: 03.04.2009.
- Peuch, Jean-Christophe. "Russia: Moscow Concerned NATO Spy Planes May Use Georgian Airspace", *RFE/RL*, 11 July 2003.

Pravda Online, 03.10.2005, 29.09.2006, 20.07.2007.

Purtaş, Fırat. “Rusya’nın Orta Asyaya Yeniden Dönüşü”, *Rusya Stratejik Araştırmaları-1*, (Ed. İhsan Çomak), TASAM, İstanbul 2006, s. 163-187.

Rondeli, Alexander. “Regional Security Prospects in the Caucasus”, ed. by G. K. Bertsch, *Crossroads and Conflict: Security and Foreign Policy in the Caucasus and Central Asia*, Routledge, New York and London 2000, pp. 49-50.

Salukvadze, Khatuna. “The Struggle for the Remains of Geopolitical Weight: Russia Dodges Disengaging Militarily From Georgia”, *Analyst: Biweekly Briefing*, 18 July 2001.

Sestanovich, Stephen. “What Has Moscow Done?”, *Foreign Affairs*, November/December, 2008, Vol. 87, No. 6, pp. 15-23.

Socor, Vladimir. “Armenia’s Reliance on Russia Increase After Putin’s Visit”, *Monitor*, Jamestown Foundation, Vol. 7, No. 171, 19 September 2001.

Statement of Georgian State Minister’s Office on Conflict Resolution Issues on Blocking by the Tskhinvali Regime of Irrigating Water Supply to the Villages of the Region, 06.07.2007, http://www.mfa.gov.ge/index.php?lang_id=ENG&sec_id=461&info_id=4639. Erişim: 11.03.2008.

Tanrısever, Oktay F. “Rusya - Gürcistan İlişkilerindeki Artan Gerilim: Bir Sağırlar Diyalogu mu?”, 03.11.2007, http://www.stradigma.com/turkce/agustos2003/makale_08.html, u.t. Erişim: 10.02.2009.

Tanrısever, Oktay F. “Sovyet-Sonrası Dönemde Rusya’nın Kafkasya Politikası”, *Türkiye ve Komşuları*, (der. Mustafa Türkeş ve İlhan Uzgel), İmge Yayınları, Ankara, 2002, s. 386-391.

Trenin, Dmitri. “Russian Security Strategy Under Putin”, November 2007, <http://www.gees.org/documentos/Documen-02695.pdf>. Erişim: 05.01.2010.

Ulusoy, Deniz. “Rusya-Ermenistan Enerji İlişkileri: Metsamor Nükleer Enerji Santrali Örneği”, 26 Mart 2007, <http://www.turksam.org/metsamor/a1257.html>. Erişim: 22.11.2008.

Yılmaz, Reha. “Gürcistan’da İstikrar Arayışı: 5 Ocak 2008 Devlet Başkanlığı ve 21 Mayıs 2008 Parlamento Seçimleri”, *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları*, C. 3 No. 5, Ankara, 2008, s.181-190.